

Nieuwe omzendbrieven inzake slachtofferbeleid

Isabelle Vanderhoeven^a

Vicky De Souter^b

^a Attaché, FOD Justitie, Directoraat-generaal Justitiehuisen (Corresp.: Isabelle.Vanderhoeven@just.fgov.be).

^b Attaché, FOD Justitie, Directoraat-generaal Wetgeving, Fundamentele Rechten en Vrijheden.

In deze bijdrage wordt een kort overzicht gegeven van twee recente omzendbrieven inzake slachtofferthematiek die beide in werking traden op 23 november 2012. Het betreft de Gemeenschappelijke omzendbrief 16/2012 van de minister van Justitie en van het College van procureurs-generaal bij de hoven van beroep betreffende het slachtofferonthaal op parketten en rechtbanken, en de Gemeenschappelijke omzendbrief 17/2012 van de minister van Justitie, de minister van Binnenlandse Zaken en het College van procureurs-generaal inzake het respectvol omgaan met de overledene, de mededeling van zijn overlijden, het waardig afscheid nemen en de schoonmaak van de plaats van de feiten, in geval van tussenkomst door de gerechtelijke overheden. Beide omzendbrieven werden voorbereid in de schoot van het Expertisenetwerk slachtofferbeleid van het College van procureurs-generaal. De twee omzendbrieven werden ook voorgesteld op de algemene vergadering van dit expertisenetwerk op 23 november 2012 die een studiedag eraan wijdde. Beide omzendbrieven kunnen worden geraadpleegd op de website van het openbaar ministerie (www.om-mp.be/).

Gemeenschappelijke omzendbrief COL nr 16/2012 van de minister van Justitie en van het College van procureurs-generaal bij de hoven van beroep betreffende het slachtofferonthaal op parketten en rechtbanken

Vanaf het begin van de jaren negentig begonnen de gerechtelijke overheden steeds meer aandacht te besteden aan de situatie en de noden van slachtoffers van een misdrijf. In 1993 werden de eerste justitieassistenten slachtof-

feronthaal op de parketten aangeworven en werden er verbindingsmagistraten aangewezen om hun korpschefs bij te staan bij de praktische uitwerking van het slachtofferbeleid. Sinds 15 september 1997 regelde een ministeriële richtlijn de voorwaarden voor het in acht nemen van de behoeften van slachtoffers binnen de rechtbanken en de parketten.

Binnen het Expertisenetwerk slachtofferbeleid werd een werkgroep opgericht, samengesteld uit verbindingsmagistraten slachtofferonthaal en vertegenwoordigers van het Directoraat-generaal Justitiehuisen en van het Directoraat-generaal Wetgeving, Fundamentele Rechten en Vrijheden van de FOD Justitie. De werkgroep bestudeerde welke wijzigingen aan deze richtlijn moesten worden aangebracht. Op basis hiervan bleek het noodzakelijk om zowel de structuur als de inhoud van de tekst te herzien. De gemeenschappelijke omzendbrief COL nr. 16/2012 vervangt aldus de ministeriële richtlijn van 15 september 1997 inzake het onthaal van slachtoffers op parketten en rechtbanken.

Net als andere omzendbrieven geeft ook deze omzendbrief eerst een overzicht van o.a. het normatief kader, de doelstellingen en het toepassingsgebied van deze omzendbrief. Het voorwerp van deze omzendbrief is de algemene informatieplicht die vervat ligt in artikel 3bis V.T.Sv. Deze informatieplicht houdt in dat het in eerste instantie aan de magistraten zelf en aan het personeel van parketsecretariaten en griffies is om algemene informatie te geven aan het slachtoffer.

Vervolgens beschrijft de omzendbrief de bevoegdheden inzake slachtofferonthaal van de verschillende actoren van de rechterlijke orde en van het Directoraat-generaal Justitiehuisen en meer in het bijzonder van de verbindingsmagistraat slachtofferonthaal, de attaché slachtofferonthaal en de justitie-assistent slachtofferonthaal (van de dienst slachtofferonthaal van het justitiehuis).

De omzendbrief gaat ook dieper in op de tussenkomst en de verschillende taken van de dienst slachtofferonthaal. De justitieassistent heeft enerzijds een aantal individuele taken

en anderzijds structurele taken tot verbetering van het arrondissementele slachtofferbeleid. Voor wat betreft de individuele taken heeft de justitieassistent als opdracht om de slachtoffers en hun na(ast)bestaanden specifieke informatie te verstrekken over hun dossier en dit tijdens de hele gerechtelijke procedure (vanaf de klachtneerlegging tot aan de strafuitvoering). Onder specifieke informatie wordt begrepen het toelichten van de betekenis van de onderzoeksdaaden, het meedelen van onderzoeksresultaten, het contextualiseren van beslissingen, ... Daarnaast heeft de justitieassistent ook als opdracht om steun en bijstand te bieden op mogelijk moeilijke momenten voor het slachtoffer, bv. bij de dossierinzage, bij de teruggave van de overtuigingsstukken, tijdens de zittingen, ... Ten slotte kan de justitieassistent de slachtoffers, indien nodig, verwijzen naar gespecialiseerde diensten. In het kader van deze bijstandsfunctie is het belangrijk om te wijzen op een nieuw principe dat wordt geponeerd in de omzendbrief, met name dat de justitieassistent, als medewerker van justitie, het slachtoffer ook moet kunnen bijstaan tijdens zittingen met gesloten deuren. Onder structurele taken wordt verstaan het sensibiliseren van de betrokken actoren voor de noden van het slachtoffer, het signaleren van problemen en formuleren van eventuele oplossingen en het samenwerken en bijdragen aan structurele akkoorden.

De dienst slachtofferonthaal kan tussenkomen op vraag van een magistraat. De justitieassistent krijgt dan 'een vatting' van de magistraat. In een aantal duidelijk omschreven gevallen (o.a. (on)opzettelijke misdrijven met de dood tot gevolg) moet de dienst slachtofferonthaal systematisch gevat worden door de magistraat. In andere situaties beoordeelt de magistraat op basis van bepaalde criteria of de tussenkomst noodzakelijk is (bv. de band tussen de dader en het slachtoffer, de bijzondere omstandigheden van de feiten, ...). Daarnaast kan de dienst slachtofferonthaal ook tussenkomen op vraag van het slachtoffer zelf of van de nabestaanden.

Gemeenschappelijke omzendbrief COL nr 17/2012 van de minister van Justitie, de minister van Binnenlandse Zaken en het College van procureurs-generaal inzake het respectvol omgaan met de overledene, de mededeling van zijn overlijden, het waardig afscheid nemen en de schoonmaak van de plaats van de feiten, in geval van tussenkomst door de gerechtelijke overheden

Deze nieuwe omzendbrief vervangt de Gemeenschappelijke richtlijn van de minister van Justitie en het College van procureurs-generaal van 16 september 1998 inzake het waardig afscheid nemen van een overledene in geval van interventie door de gerechtelijke overheden. Deze richtlijn vond haar oorsprong in de nasleep van de affaire Dutroux en had tot doel een antwoord te bieden op de negatieve ervaringen van ouders van een vermoord kind. Deze ouders gaven aan dat zij in onwaardige en ongepaste omstandigheden, en zonder de nodige bijstand en hulp, afscheid hadden moeten nemen van hun kind. De oorspronkelijke richtlijn voorzag een evaluatie van de toepassing van de richtlijn. Deze evaluatie werd gerealiseerd in samenwerking met vertegenwoordigers van slachtofferorganisaties. Volgend op deze evaluatie werd aan de werkgroep 'richtlijnen' van het Expertisenetwerk slachtofferbeleid van het College van procureurs-generaal de opdracht gegeven deze richtlijn te actualiseren. Net zoals de oorspronkelijke richtlijn, werd deze actualisering ook aan-gevat in een multidisciplinaire setting waar naast de leden van het coördinatieteam van het Expertisenetwerk (vertegenwoordigers van de parketten-generaal, van de raad van procureurs des Konings, van het Directoraat-generaal Justitiehuisen en van het Directoraat-generaal Wetgeving, Fundamentele Rechten en Vrijheden) vertegenwoordigers zetelden van de Vaste Commissie van de Lokale Politie, van het aanspreekpunt slachtofferbejegening bij de Federale Politie, van de verkeerspolitie en de spoorwegpolitie en van de directie van de operationele informatie (meer bepaald het Communicatie- en Informatiecentrum – CIC). De werkgroep opteerde voor een gemeenschappelijke omzendbrief van (1) het College van pro-

cureurs-generaal, (2) de minister van Justitie, die betrokken is niet enkel omwille van de taken die de omzendbrief toevertrouwt aan de parketten maar ook omwille van de opdrachten ter zake aan het Directoraat-generaal Justitiehuis en (3) de minister van Binnenlandse Zaken, omwille van het feit dat vele opdrachten vervat in de omzendbrief de inzet van personele en materiële middelen van de politiediensten vergen.

Na het gebruikelijke overzicht van het normatief kader waarbinnen de omzendbrief tot stand kwam, wordt het toepassingsgebied ervan omschreven. De bepalingen van de omzendbrief zijn van toepassing in geval van een overlijden waarbij, om welke reden ook, een tussenkomst van de gerechtelijke autoriteiten genoodzaakt is. De belangrijkste doelstellingen van de bepalingen vervat in de omzendbrief zijn het voorkomen van secundaire victimisatie en het harmoniseren en op elkaar afstemmen van de gedragingen en tussenkomsten van de politionele en gerechtelijke autoriteiten. Daartoe omschrijft de omzendbrief op precieze wijze de verantwoordelijkheden van het openbaar ministerie en de politiediensten en de taakverdeling tussen de politiediensten en de diensten slachtofferonthaal.

De omzendbrief besteedt uitgebreid aandacht aan de tussenkomst van de politiediensten aangezien deze meestal als eerste op de plaats van het overlijden aanwezig zijn. De omzendbrief voorziet dat wanneer een beroep wordt gedaan op de tussenkomst van de politie voor een (al dan niet opzettelijk) gewelddadig overlijden of voor een overlijden waarvan de oorzaak nog niet is achterhaald, de politie de parketmagistraat van dienst hiervan onmiddellijk in kennis moet stellen na de uitvoering van de eerste vaststellingen. Op deze manier kan de magistraat niet alleen de nodige instructies geven maar kan ook nagegaan worden welke maatregelen moeten worden getroffen voor onder meer de verplaatsing van het lichaam (zodra het belang van het onderzoek dit toelaat moet het lichaam immers zo snel mogelijk naar een geschikte plaats worden overgebracht), de identificatie, de mededeling van het overlijden aan de nabestaanden en de organisatie van de laatste groet. Aan dit laatste punt besteedt de omzendbrief bijzondere aandacht.

Voor wat betreft de mededeling van het overlijden voorziet de omzendbrief dat deze wordt georganiseerd door de politieambtenaar die verantwoordelijk is voor de interventie met betrekking tot het overlijden (hij is immers het best geplaatst om eventuele vragen te beantwoorden). Belangrijk is dat de omzendbrief voorziet in een centralisering van de informatie-uitwisseling die systematisch moet plaatsvinden via de tussenkomst van het Communicatie- en Informatiecentrum. De mededeling van het overlijden zelf gebeurt door minstens twee leden van de lokale politie van de zone waar de nabestaanden verblijven. Eén van hen zal, in de mate van het mogelijke, lid zijn van de dienst slachtofferbejegening van de politie of een bijzondere opleiding hebben genoten.

Ook voor wat betreft de organisatie van de laatste groet, wordt voorzien dat de bijstand van nabestaanden in principe wordt verzekerd door leden van de dienst politionele slachtofferbejegening of politieambtenaren die een bijzondere opleiding hebben genoten. In uitzonderlijke gevallen kan deze bijstand ook worden geboden door de justitieassistenten of de medewerkers van de diensten slachtofferhulp. De concrete modaliteiten hiervan worden door de procureur des Konings uitgewerkt in overleg met de leden van de arrondissementele raden voor slachtofferbeleid en hiertoe kan ook een beroep worden gedaan op de medewerking van ziekenhuizen en de begrafenisondernemingen.

De opdrachten van de justitieassistenten kaderen in hun takenpakket zoals omschreven in de eerst besproken omzendbrief. In het bijzonder kan hier worden verwezen naar de systematische vatting van de dienst slachtofferonthaal door de parketmagistraat belast met het dossier. Enkel in bijzondere gevallen die door de magistraat moeten worden beoordeeld, kan hij beslissen de dienst slachtofferonthaal niet te vatten, bijvoorbeeld in geval van ernstige verdenkingen ten aanzien van de nabestaanden van het slachtoffer van opzettelijke doodslag. Een belangrijk nieuw punt in de geactualiseerde omzendbrief betreft de schoonmaak van de plaats van de feiten. Deze thematiek werd voorheen geregeld in instructies vervat in een ministeriële richtlijn van 13 februari 2002 van de

toenmalige minister van Justitie, waarbij werd voorzien dat de kosten van de schoonmaak ten laste werden genomen van het budget voor de gerechtskosten. Deze omzendbrief herneemt dit principe. Indien de plaats na de feiten er vuil, wanordelijk of onwelriekend bij ligt, waardoor de vrijgave ervan de bewoner en/of de eigenaar schade berokkent, moet de politiedienst die ter plaatse komt de parketmagistraat inlichten. De magistraat beoordeelt of het al dan niet nodig is de plaats schoon te laten maken. Hierbij kan een

beroep worden gedaan op een gespecialiseerde schoonmaakfirma. De kosten hiervan worden beschouwd als uitzonderlijke en onvoorziene kosten zoals bepaald in artikel 66 van het koninklijk besluit van 28 december 1950 houdende algemeen reglement op de gerechtskosten in strafzaken.

Net zoals in de omzendbrief van 1998 wordt ook hier een evaluatie voorzien van de omzendbrief door het College van procureurs-generaal en de betrokken diensten na drie jaar toepassing.

INTERNATIONAAL EN EUROPEES STRAFRECHT EN MENSENRECHTEN / INTERNATIONAL AND EUROPEAN CRIMINAL LAW AND HUMAN RIGHTS LAW

Towards the European Public Prosecutor's Office (EPP): Institutional and Practical Challenges, Trier, 17-18 januari 2013.

Christine Janssens^a

- ^a Post-doctoraal onderzoeker, FWO-Vlaanderen, Research Group Government & Law, Faculteit Rechten, Universiteit Antwerpen (Corresp.: Christine.Janssens@ua.ac.be).

De idee van een Europees Openbaar Ministerie (EOM) is niet nieuw,¹ maar de effectieve oprichting hiervan is met de inwerkingtreding van het Verdrag van Lissabon (2007) en de lancering van het Programma van Stockholm (2010) wel in een stroomversnelling geraakt.² Redenen genoeg dus

voor de Europese Rechtsacademie van Trier om een conferentie te wijden aan dit interessante en – voor sommigen – controversiële onderwerp. Een gerenommeerd panel van academici en praktijkmensen kon twee dagen lang reflecteren en discussiëren over de institutionele en praktische uitdagingen die de oprichting van een EOM met zich meebrengt.

In een eerste, inleidende sessie, gingen vertegenwoordigers van de Europese Commissie, Eurojust en Olaf kort in op de – in hun ogen – belangrijkste kenmerken van een EOM. F. LE BAIL (Europese Commissie) kreeg als eerste het woord. Zij begon met een bespreking van de bevoegdheden *ratione materiae* van een EOM, die volgens haar in een eerste fase best beperkt dienen te blijven tot EU-fraudebestrijding (conform art. 86 (1) VWEU). Vervolgens benadrukte ze de twee belangrijkste criteria waaraan een EOM volgens haar dient te voldoen: onafhankelijkheid en verantwoording. Daarna woog ze kort de voor- en nadelen van een centraal of decentraal EOM tegen elkaar af. Zo oordeelde ze dat een centraal EOM mogelijk kan leiden tot een krachtadiger Europees beleid, terwijl een decentraal EOM meer tegemoet komt aan het subsidiariteitsprincipe in een toch wel zeer gevoelige materie. Bovendien sloot volgens haar een decentrale aanpak beter aan bij het

¹ Zie in het bijzonder de *Corpus Iuris* studie die op het eind van de jaren negentig uitgevoerd werd onder leiding van Prof. DELMAS-MARTY: M. DELMAS-MARTY, *Corpus Iuris. Introducing general provisions for the purpose of the financial interests of the European Union*, 1997, Paris, Economica, en de opvolgstudie: M. DELMAS-MARTY & J.A.E. VERVAELE, *The implementation of the Corpus Iuris in the Member States*, Oxford, Intersentia, 2000. Zie ook: Europese Commissie, Groenboek inzake de strafrechtelijke bescherming van de financiële belangen van de Gemeenschap en de instelling van een Europese officier van Justitie, COM (2001) 715 def; Europese Commissie, Vervolgverslag over het Groenboek inzake de strafrechtelijke bescherming van de financiële belangen van de Gemeenschap en de instelling van een Europese officier van Justitie, COM (2003) 128 def.

² Denken we aan artikel 86 VWEU. Europese Raad, Het Programma van Stockholm – Een open en veilig Europa ten dienste en ter bescherming van de burger, *Publ. Bl.*, 2010, C-115,

p. 13. De voorzitter van de Europese Commissie, BARROSO, bevestigde overigens recentelijk in zijn *State of the Union* (2012) dat de Commissie weldra met een concreet voorstel zou komen voor de oprichting van een EOM.